

Nitel Bir Araştırma Deseni Olarak Etnografi: Kavramsal Bir Çözümleme
Ethnography as a Qualitative Research Pattern: A Conceptual Analysis

Dr. Erdi DEMİR

Bağımsız Araştırmacı, Antalya, Türkiye

Independent Researcher, Antalya, Türkiye

ORCID: 0000-0003-3227-5984 | Email: edemir.akdeniz@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Cite as/Atıf: Demir, E. (2024). Nitel bir araştırma deseni olarak etnografi: kavramsal bir çözümleme. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 63-74.

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 05/01/2024 **Kabul Tarihi / Accepted:** 15/02/2024

Yayın Tarihi / Published: 30/06/2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Cilt/ Volume: 12 Sayı/ Issue: 1

Sayfa / Pages: 63-74

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği tespit edilmiştir. / This article was reviewed by at least two referees and found to be plagiarism free.

Yayıncı / Published by: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Siirt University Institute of Social Sciences

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Erdi DEMİR). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Öz

Bu çalışmanın konusu nitel bir araştırma deseni olan etnografi ile ilgilidir. Alan yazında etnografi olarak kullanılan bu çalışma deseni Türkçe’de “kültür analizi” olarak ifade edilebilmektedir. Bireyler ya da toplumsal grupların kültürlerini inceleyen bu betimsel tür, kültürün insanların toplumsal davranışları üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Bu çalışmada etnografi araştırma deseni üzerine literatür taramasına dayalı betimsel bir tarama yapılmıştır. Araştırmada etnografinin ne ifade ettiği, nasıl bir araştırma deseni olduğu, etnografik çalışmaların avantaj ve dezavantajlarının neler olabileceği hakkında ayrıntılı bir inceleme yapılarak bilgi verilmiştir. Etnografi, kültür ve toplum çalışmalarında, eğitim bilimleri, sağlık ve klinik çalışmalarında tercih edilen bir araştırma desendir. Etnografi yorumlayıcı paradigmaya dayalı olmakla birlikte anlama, yorumlama, öğrenme ve keşfetme amaçlarını taşımaktadır. Bu bakımdan etnografik çalışmalar, bir topluluk ya da kültüre dair sosyal anlamlar, kültürel ilişkiler ve yaşam tarzının anlaşılması ve yorumlanmasında tercih edilebilmektedir. Çalışmada etnografi, bir veri toplama yöntemi ya da aracı değil, bir araştırma deseni olarak sunulmuştur. İnsan topluluklarına ait kültürü betimlemeyi amaçlayan bu araştırma deseninin tarihsel kökeni kültürel antropolojiye dayanmaktadır. Etnografik çalışmalar ötekileştirilen ve yabancılaştırılan bazı sosyal grupların keşfedilmeyen yönlerini ortaya çıkarabilmekte, alan yazına yeni, çeşitli ve farklı bulgular yansıtabilmektedir. Bu çalışmada etnografinin kavramsal, uygulama yönleri hakkında bilgiler verilerek alan yazına destek ve katkı sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etnografi, kültür analizi, nitel desen, katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme.

Abstract

This study’s subject is ethnography, a qualitative research pattern. This study pattern, used as ethnography in the field literature, can be expressed as “cultural analysis” in Turkish. This descriptive genre, which examines the cultures of individuals or social groups, focuses on the impact of culture on people's social behavior. This study conducted a descriptive survey based on a literature review of ethnographic research patterns. The research provided information by examining what ethnography means, what kind of research pattern it is, and what the advantages and disadvantages of ethnographic studies may be. Ethnography is a preferred research pattern in culture and society studies, educational sciences, health, and clinical studies. Ethnography is based on the interpretive paradigm but carries the purposes of understanding, interpretation, learning, and discovery. In this regard, ethnographic studies may be preferred in understanding and interpreting a community's social meanings, cultural relations, and lifestyle. In the study, ethnography is presented not as a data collection method or tool but as a research pattern. Ethnographic studies may include methods of participatory observation, in-depth interviews, and life history (testimony).

Keywords: Ethnography, cultural analysis, qualitative pattern, participatory observation, deep interview.

Giriş

Etnografi, nitel sosyal çalışmalarda tercih edilebilen nitel bir araştırma desendir. Uzun süredir üzerinde tartışmalar bulunan bu kavramın anlamı ve uygulaması hakkında kültürel antropologlar ve toplumbilimciler arasında görüş farklılıkları söz konusudur. Latince'deki etno yani insan kelimesi ile grafi kelimelerinden türemiş olan etnografi kavramı, insan betimleme sanatı olarak ifade edilebilir (Güllüpinar ve Özkan, 2021, s. 13). Etnografi, birey ya da grupların yaşam tarzını, değer, norm ve kültürünü incelemekte, kültürün birey ya da toplulukların toplumsal davranışları üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır (Günbayı ve Sorm, 2018, s. 64).

Bu incelemede yorumlayıcı paradigmaya dayalı olan nitel araştırma desenlerinden etnografi hakkında betimsel bir analiz yapılarak doyurucu bilgi verilmesi planlanmıştır. Alan yazında bu araştırma desenine ilişkin kavramsal ve teorik açıdan nicel bağlamda fazla çalışmanın olmadığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle alan yazına bağlı betimsel incelemede etnografinin özellikleri, ne tür bilimsel çalışmalarda kullanılabileceği, çeşitleri ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Etnografi çalışmalarındaki amaç bir grubun ya da bireylerin yaşamlarını, sosyal alışkanlıklarını, tutum ve değerlerini anlamak ve yorumlamak olduğundan bu desen klinik çalışmalarında, sosyal çalışmalarda ve antropolojik çalışmalarda tercih edilebilmektedir (Schensul ve LeCompte 1999, s. 16; Akın, 2020, s. 144).

Farklı ve çeşitli özelliklere sahip etnografi araştırma deseni farklı disiplinlerde kullanılabilmektedir. Öyle ki Weppner (1977) etnografik çalışma desenlerine farklı bir bakış açısı sunmuştur. Suç sosyolojisi kapsamında sokaklarda yasadışı uyuşturucu satımını ve uyuşturucu madde satan bireyleri konu alan araştırmacı, geleneksel antropoloji etnografisi çalışmalarına sokak ya da kent etnografisi çalışmasını kazandırmıştır. Bunun yanında sağlık çalışanları üzerine akademik çalışma yapan başka bir araştırmacı da etnohemşirelik kavramını geliştirmiştir (Berg, 2001, s. 133). Hemşirelerin doğal yaşamlarını ve keşfedilmemiş yönlerine odaklanan çalışmada, veri toplayabilmek için hemşirelerin aile yaşamları, sosyal ilişkiler ağı ve kişisel ilişkileri incelenmiştir. Gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntemlerini kullanan araştırmacı, elde ettiği verilerini betimleyerek yorumlamıştır (Leininger, 1985, s. 33). Araştırmacılar tarafından çalışma konusuyla ilgili olarak farklı etnografi (kültür analizi) çalışmaları isimleri üretilmiş olmasına karşın, etnografik çalışmanın özünde katılım ve gözlem bulunmaktadır. Etnografi betimsel bir tür olarak insanların paylaştıkları anlam dünyası, değer ve sembollere odaklanmakta, değişen ve dönüşen ilişkilerin bağlamını ortaya koyarak sosyal gerçekliğe ulaşmayı amaçlamaktadır (Günbayı, 2020, s. 45). Netice itibarıyla etnografi, kültürü betimleme çalışmasıdır. Bu betimleme çalışmasının en önemli unsuru bir başkasının doğal yaşamını anlamak, görmek ve gözlemlemekle mümkün olabilmektedir. (Spradley, 1979, s. 3; Zigarmi ve Zigarmi, 1980, s. 291).

Etnografik çalışmalarda incelenmesi tasarlanan grup geniş ölçekli bir sosyal grup olabileceği gibi birkaç kişiden oluşan mesleki ve iş grupları da olabilir. Öğretmenler grubu, sağlık çalışanları, belediye işçileri, inanç grupları, etnik unsurlar, sığınmacılar, mülteciler, işgücü piyasasında sosyal güvencesiz çalışan kadınlar etnografik çalışmaların konusu olabilmektedir. Creswell (2007, s. 68) etnografik çalışmalar nitel bir araştırma desenine dayanmakta olup; toplulukların dil, inanç, semboller, davranışlar, gelenekler, yaşam tarzı gibi değerlerini inceleyebilmektedir. Bu inceleme süreci bizzat alan araştırmasıyla incelenmesi planlanan sosyal grubun gündelik yaşamlarına, mesleki faaliyetlerine, ibadetlerine, eğlence kültürüne ve hatta sofralarına dahil olmak suretiyle anlaşılabilen ve yorumlanabilmektedir. Günbayı ve Sorm (2018, s. 64) etnografik araştırmacının tıpkı bir doğa bilimci gibi hassas ve önyargısız bir şekilde hareket etmesi gerektiğini belirtmektedir. Kültürün insanların davranışları ve yaşam tarzı üzerindeki etkisini inceleyen etnografik araştırma deseni çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Gün yüzüne çıkarılmamış algılar, deneyimler, inanç ve davranış kalıpları bu araştırma desenleriyle anlaşılabilen ve öğrenilebilmektedir. Etnografi hermenötik ilgiye dayalı yorumlayıcı paradigmaya bağlı nitel bir araştırma stratejisi olduğundan anlama, öğrenme, betimleme ve yorumlamaya dayalı bir tekniktir.

1. Yöntem

Mevcut çalışma literatür taramasına dayalı betimsel bir çalışmadır. Literatür taramasıyla bu konu hakkında daha önce yapılmış olan çalışmalar toptancı bir şekilde sistematik olarak toplanmıştır. Literatür taramasında, toplanan çalışmalar bütüncül bir bakış açısıyla sentezlenerek betimlenerek yorumlanabilmektedir (Cooper, 1998, s. 3; Günbayı, 2014, s. 59). Bu çalışmadaki amaç etnografinin anlam ve içeriğini tanımlamak, etnografinin çeşitleri, özellikleri ve nasıl uygulandığı hakkında bilgi verebilmektir. Bu itibarla çalışmada etnografinin karakteristikleri, artı ve eksilerinin neler olduğu tartışılarak konuya bütüncül ve kapsamlı bir bakış açısı geliştirmek hedeflenmiştir. Buradan hareketle çalışmada;

1-etnografi nedir?

2-etnografik araştırma deseni ne demektir?

3-etnografik çalışmanın çeşitleri nelerdir?

4-etnografik araştırma süreci nasıl uygulanmaktadır?

5-etnografik araştırmanın artı ve eksileri nelerdir?

6-etnografik çalışmalarda araştırmacının rolü nasıl olmalıdır? Sorularına cevap aranmaktadır. Bu yönleriyle alan yazında düşünsel, kavramsal ve içerik olarak zengin verilerin sunulması ve paylaşılması düşünülmektedir.

2. Etnografi Nedir?

Etnografi kavram olarak insan betimleme bilimi ya da sanatı şeklinde tarif edilebilmektedir. Antropoloji başta olmak üzere sosyal bilimlerin birçok disiplinde tercih edilen bu nitel araştırma deseni yorumlayıcı paradigmaya dayalı bir yaklaşımdır (Schensul ve LeCompte, 1999, s. 17). Toplumsal hayat, ilişki ve düşünce biçimleri, davranışlar, eğilimler, inanç, politik görüş, eğlenme ve müzik kültürü ve yemek yeme sanatı gibi birçok alanı kapsayan bu araştırma deseni sosyal bilimlerin temelini oluşturabilmektedir. Etnografi araştırmaları, bir topluluk ya da kültüre dair sosyal anlamlar, kültürel ilişkiler ve yaşam tarzının anlaşılması ve yorumlanması için uygulanabilmektedir (Brewer, 2000, s. 10; Akçaoğlu, 2022, s. 417).

Literatürde etnografi olarak kullanılan bu kavram Türkiye’de akademik alanda üretilen çalışmalarda “kültür analizi” biçiminde de ifade edilebilmektedir (Akcan, 2016). Etnografi bir araştırma deseni olduğu kadar araştırmacılara özgün bir çalışma stratejisi sunabilmektedir. Etnografi insanın eylemleri, yaşam dünyası, aile, anlamlar dünyası, gözlemlenebilen davranışları ile ilgilenmektedir (Demir, 2023, s. 89). Bu sosyal yaşamın doğası, içeriğin anlamı ayrıntılarda saklıdır. Kültürün özünün kavranabilmesi ise gündelik yaşamın ayrıntılarıyla tüm boyutlarıyla gözlemlenebilmesi ile mümkündür. Etnografik araştırma deseni içinde derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem, gözlem, bireysel görüşme, doğal konuşma dilinin söylem analizi gibi veri toplama tekniklerini barındırabilmektedir (Gobo ve Marciniak, 2016, s. 104).

Etnografi çalışmaları iki şekilde gelişmiştir. Birincisi XX. yüzyıl başlarında geleneksel kültürel antropoloji alanında İngiltere’de Boas, Radcliffe (1881-1955) ve Malinowski (1884-1942) gibi araştırmacıların çalışmalarıyla gelişme kaydetmiştir. Boas’ın endüstri öncesi ulusal Britanya aile ve kültür yapısını anlama ve öğrenme çabasıyla kurguladığı çalışma bu bağlamda değerlidir. Aynı şekilde Radcliffe toplumların doğal bilimi olarak değerlendirdiği etnografiyi, “gözlemlenebilen toplumsal gerçeklikler” olarak değerlendirmiştir (Gobo, 2008, s. 8). Malinowski, sistematik biçimde etnografik metodolojiyi kullanan sosyal araştırmacıdır. Polonya asıllı araştırmacı, 1914 senesinde İngiltere’den ayrılarak Yeni Gine ve Kuzey Batı Melanizya Bölgesi’ne gitmiştir. 4 yıl boyunca araştırmalarını sürdüren Malinowski, Papua’da ilkel kabilelerle görüşmüş, Motuan dilini öğrenmiş ve araştırmaları için Trobriand Adası’na gitmiştir. Trobriand Adası’na geçen araştırmacı, yerli halkın Kiriwinian dilini öğrenmiş, doğrudan katılımlı gözlemlerde bulunmuş, köy hayatının ve gündelik yaşamın merkezine dâhil olmuştur (Murdock, 1943, s. 441). Bu bağlamda düşünülmesi gereken husus araştırmacıların incelediği birey, grup, olgu veya kültürün içine dahil olması, gözlem yapabilmesi ve aktif katılımıdır. Ayrıca araştırmacıların bir çeşit yaşayarak öğrenme stratejisi geliştirdiği söylenebilir. Araştırmacılar, içlerine dahil oldukları sosyal gruplarda insanların işlerini

hangi aletlerle yaptıkları, nasıl konuştukları, ne tükettikleri ve nasıl davrandıklarını gözlem yaparak ortaya çıkarmışlardır.

İkinci etnografik yaklaşım ise 1930'lu yıllarda itibaren sosyolojik bir bakış açısıyla biçimlenen bir karaktere sahiptir. İkinci etnografi deseni Amerikalı sosyal araştırmacılar tarafından daha çok yasadışı uyuşturucu satan kimseler, suçlular, hayat kadınları, Polonyalı sığınmacılar ve toplumsal yaşamdan genellikle dışlanmış sosyal grupları incelemek ve anlayabilmek için geliştirilmiştir (Atkinson, 2014, s. 3). Esasen her iki ekolün ortak yönü kültürel betimleme olduğu söylenebilir. Britanya kökenli sosyal antropologlar endüstri öncesi Britanya toplumu, aile ve kültürel değerleriyle ilgilenirken Şikago Okulu olarak tabir edilen Amerikalı etnografik araştırmacıları ise marjinal, dışlanan ve toplumsal yaşamın ötekisi konumunda bulunan kimselerin yaşamlarını keşfetmeye çalışmışlardır. Gobo (2008 s. 2) etnografinin yüz yıldan daha fazla bir tarihe sahip olduğunu belirtmiş, esasen bu çalışma disiplininin Batı dünyasının diğer yani Batılı olmayan kültürel formları ve toplumları öğrenme, anlama ve keşfetme çabalarından ileri geldiğini belirtmiştir. Alt dallara ayrılan etnografik çalışma deseninin kısımları; yapısal işlevselcilik, kültürel ve bilişsel antropoloji, kültürel çalışmalar, eleştirel teori, kültürel çalışmalar, feminist çalışmalar olarak ifade edilebilir (Atkinson ve Hammersley, 1994, s. 249).

2.1. Etnografik Araştırma Deseni

Etnografik çalışma, kültürel, dinsel ya da etnik grupların kültürlerini, sanat anlayışlarını, inançlarını, aile yapıları ve iktisadi faaliyetlerini anlama, öğrenme ve yorumlama stratejisidir. Her şeyden önce etnografik araştırma, bir araştırma yöntemi değil, nitel bir araştırma desendir. Etnografik araştırma deseninde toplumsal gerçeklik dış dünyada bir mekanik ya da araçta değil, bireylerin ya da toplumların zihin dünyalarında, elbiselerinde, inançlarında, geleneklerindedir (Demir, 2023, s. 91). Dolayısıyla etnografik çalışma deseninde amaç bireyleri ya da toplumları doğal ve gerçek yönleriyle betimlemek ve yorumlayabilmektir (Demir, 2024, s. 317).

Önyargı, kesin ve net kavramlardan kaçınan etnografi araştırma deseni, sistematik ve bütüncül bir portre ortaya koyulmasını hedeflemektedir. Öyle ki bu desende insanların bir davranışı niçin yaptıkları? Bu davranışın ya da eğilimin sebepleri keşfedilmeye çalışılmaktadır (Schensul ve LeCompte, 1999, s. 15). Alan araştırmalarında gözlem, katılımlı gözlem, görüşme ve odak grup görüşmeleri gibi veri toplama yöntemlerinin kullanılabilirdiği bu desende araştırmacının, saha notlarını duyarlılıkla alması, duydukları ve gördüklerini not etmesi zengin veri setinin oluşmasını sağlayabilmektedir.

Burges'e (1991, s. 43) göre etnografik desen, görüşmeler ve görüşme süreci boyunca devam eden bir araştırma sürecini yansıtmaktadır. Etnografik araştırma yaklaşımında, araştırmacı ve araştırılan grup, nesne ya da durumla ilgili ilişkiler setinin incelenmesi ve anlaşılması önemlidir. Etnografik çalışma deseni, belirli bir sosyal gruba ilgili onların kültürlerini analiz etme ve anlaşılmayı öngördüğünden o kültüre ait çıkarımlar sağlayabilmeye olanak tanımaktadır. Gobo ve Marciniak (2016, s. 105) etnografik çalışma stratejisinin üç kısımdan oluştuğunu belirtmiştir. Bunlar katılımlı gözlem, alan çalışması ve durum çalışmasıdır. Çünkü durum çalışması da etnografik bir çalışmadır. Araştırmacının bir olgu ya da durum karşısında o duruma ilişkin algı, düşüncelerin incelenmesi yorumlamaya ve betimlemeye dayalıdır. Aynı şekilde katılımlı gözlem bir grubun yaşam deseninin anlaşılması, sürecin içinde yaşayarak öğrenmeyi etkili kılması açısından işlevsel bir veri toplama yöntemidir. Alan araştırmasının doğası esnek ve çeşitli veri toplama araçlarının kullanılmasını sağlayabilmektedir. Etnografik çalışma deseninde aslında anahtar kelimesi dinleme, gözlem, anlam ve keşfetmedir (Hammersley, 2005, s. 4). Araştırmacı bu araştırma deseni kapsamında görüşmeci gruba sorular sorabilir, görüşmecilerin tepkilerini, mimiklerini gözlemleyebilir. Görüşmecilerin ses tonlarını, ses kayıtlarını, görsel videolarını ve cevaplarını dinleyebilir.

Etnografik araştırma deseninde iki strateji uygulanabilmektedir. Bunlar katılımsız gözlem diğeri katılımlı gözlemdir. Katılımsız gözlem yönteminde incelenen grup ya kültürle doğrudan temas ve katılım olmadığı için etkileşim de yoktur. Bu tür çalışmalar sembolik olarak yapılan uygulamalardır. Katılımlı gözlem yönteminde araştırmacı grupların sosyal, ekonomik faaliyetlerine katılım sağlayabilmekte, grup üyelerinin davranış, artifak ve sosyal kurumlarını gözlemleyebilmektedir (Gobo, 2008, s. 5). Katılımlı gözlem, doğal yaşam alanında uzun süren araştırmalar olduğu gibi sosyal bir aktör olarak görüşmeci gruba etkileşim sağlayabilmektedir. Bu

doğrultuda araştırmacı inceleme yaptığı grubun sosyal davranışlarını anlama, betimleme ve yorumla olanağına sahip olabilmektedir.

2.2. Etnografik Araştırma Türleri

Etnografik araştırma deseninde farklı inceleme alanı ve çeşitleri bulunmaktadır. Yaşam tarihi, otoetnografi, feminist etnografi, etnografik roman, görsel etnografi ve sağlık etnografisi bu türlerden sadece bazılarıdır (Denzin, 1989). Berg (2001, s. 135) etnografik çalışmaları makroetnografi ve mikroetnografi şeklinde iki kısımda incelemiştir. Makroetnografi toplumsal grupları geniş ölçüde ve kapsayıcı olarak betimlemek ve anlamak için tercih edilirken mikroetnografi ise grupların belirli ve daha dar yönlerini odaklanmaktadır. Her iki etnografi türü de yüz yüze iletişim ve etkileşimi temel alarak grupların ya da kurumların sosyal yönlerini inceleyebilmektedir.

Geleneksel Etnografi	Katılımcı, Eleştirel Etnografi
Bu etnografi türünde nedir sorusunun cevabı aranmaktadır.	Neler olabilir sorusunun cevabı açığa çıkartılmaya çalışılmaktadır.
Amaç, artifaklar, etkileşim süreci ve kültürü betimlemektir.	Amaç, güç ilişkilerini, etkilerini ve eşitsizlikleri belirlemek ve tanımlamaktır.
İnceleme konusuna ve araştırmaya katkı sağlayabilmektedir.	Özgürleştirici bir bilgiye ve sosyal adalete odaklanmaktadır.
Etnografik araştırmacı, katılımcı gözlemci konumundadır.	Etnografik araştırmacı aktivist, danışman ve propagandacı olabilir.
Sosyal mekanizmayı ve süreci derinlemesine anlamayı hedefler, fenomenin bağlamı ile ilgilenir.	Sosyal kurumlar ve sosyal pratiklerin ilgi çekici yönlerine odaklanır.

Şekil 1. Etnografi Türleri

Creswell (2007) birden çok etnografi türünün bulunduğunu fakat etnografik çalışmaları genel olarak iki şekilde toplanabileceğini belirtmektedir. Öyle ki ilki realist etnografi ikincisi ise eleştirel etnografidir. Realist etnografi kültürel antropolojistler tarafından geleneksel yaklaşımın bakış açısıyla kurgulanmıştır. Realist etnografide araştırmacı bireysel çalışmalara yönelmekte tıpkı üçüncü bir şahıs gibi olgu, durum ya da olayları olduğu gibi raporlayabilmektedir. Gerçekliği doğrudan yansıtmayı amaçlayan bu yaklaşım kişisel önyargılar, politik hedefler ve yargılamadan bağımsızdır. Gündelik hayatın küçük ayrıntılarına kadar odaklanan bu prensip, kültürel betimlemeler ve analizler için kullanılabilir. Örneğin, aile, kurum, sosyal iletişim, iş hayatı, sosyal iletişim ağı, toplumsal sınıf kavramları bu çalışmaya konu olabilmektedir (Creswell, 2007, s. 69). Diğer etnografi türü ise eleştirel etnografidir. Bir tür savunma mekanizması olan eleştirel etnografi, iktidar ilişkileri, güç, toplumsal cinsiyet, hiyerarşi, toplumsal eşitsizlik, imtiyaz ve ayrımcılık gibi konuları içerebilir. Politik eksenli eleştirel etnografik çalışmalar dışlanan ve ötekileştirilen toplumsal gruplar, dinsel gruplar, sığınmacılar ve mültecilerin durumları, sosyal ve kültürel pratikleriyle ilgilenebilmektedir (Brewer, 2000, s. 19). Etnografik çalışma türleri üzerine farklı bakış açıları ve sınıflandırmalar söz konusudur. Gobo ve Marciniak'ın (2016, s. 112) sınıflandırması aşağıdaki tabloda paylaşılmıştır.

2.3. Etnografik Araştırma Süreci

Etnografik araştırmacı sürecinin kesin ve tek bir seçeneği bulunmamaktadır. Hermenötik ilgiye dayalı etnografik süreç çok boyutlu veri toplamayı, anlayabilmeyi, öğrenmeyi ve betimlemeyi kapsayabilmektedir. İncelenen olgu ya da kültürle ilgi çok boyutlu ve derin veriler toplanabilmesi için araştırmacının bahse konu kültürün içinde dahil olması, gözlem, görüşme yapması hatta grup üyeleriyle bir süre birlikte yaşaması gerekebilmektedir (Schensul ve LeCompte, 1999, s. 18).

Wolcott (1999) etnografik araştırma sürecinin araştırmanın sorunu, hedefi, amaç ve beklentilerine göre şekillenebileceğini belirtmektedir. Öncelikle araştırmanın konusu bir kültür analizi ya da kültürü meydana getiren maddi ve manevi unsurlarla ilgili midir sorusunun sorulması önemlidir. Araştırma sürecinde etnografik çalışma deseninin araştırma problemi ile uyumlu olup olmadığının belirlenmesi çalışmanın iç tutarlılığı bakımından önemlidir. Çalışmada etnografik desen tercih edilecekse incelenmesi gereken grup ya da bireylerin tam olarak kimler ve hangi yönlerinin çalışılacağı ya da tespit edileceği planlanmalıdır. Örneğin din, gelenek, inanç, mesleki faaliyetler,

evlilik, aile, çalışma kültürü, siyasal eğilim, boş zaman aktiviteleri etnografik alımlara konu olabilmektedir (Atkinson, 2014, s. 10). Araştırma sürecinde düşünülmesi gereken husus, çalışılması planlanan grubun hangi yönlerinin nasıl çalışılabileceği sorusudur. Derinlemesine görüşme, odak grubu görüşmesi, söylem analizi, katılımlı gözlem ve bunun yanında doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleri kullanılarak çok yönlü ve zengin veri seti oluşturulabilir. Gobo (2008, s. 23) etnografik araştırma sürecinin bilişsel bir karakteri bulunduğunu belirterek;

1-dinleme

2-soru sorma

3-gözlemle

4-okuma

5-verilerin dökümünü sağlama

6-yansıtma ve raporlamadır şeklinde aşamalardan oluşabileceğini ifade etmiştir. Bu çıkarımın doğru fakat eksik olduğu düşünülmektedir. Nitekim görüşülmesi tasarlanan gruba ulaşılmadan, o grupla tanışmadan, bilimsel çalışmanın amaç ve önemi hakkında gruba bilgi vermeden dinleme yapılması mümkün görünmemektedir. Etnografik çalışmaları diğer araştırma desenlerinden ayıran en önemli karakteristiği de bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Nitekim etnografik çalışmalar, derinlemesine ve ayrıntılı bilimsel çalışmalar olduğundan veri toplama süreci uzun zaman alabilmektedir (Creswell, 2007, s. 71).

Araştırma sürecinde ilk aşama, yüz yüze görüşme yapılması planlanan grupla görüşmek ve onlarla tanışabilmektir. Öyle ki farklı kültür, etnik ve dinsel yapılara sahip olan toplumsal gruplar tanımadıkları ve bilmedikleri kimselere samimi ve dostane şekilde bilgi aktaramamaktadır. Grupla ön görüşme yapılması, ziyaretler gerçekleştirilmesi gerekirse referans yani aracı ya da tanıdık vasıtasıyla grupla etkileşim kurulması oldukça önemlidir. Ön görüşmeler yapıldıktan sonra gönüllülük esasına göre incelenmesi arzulanan gruptan bireylerden randevu talep edilerek görüşme sağlanabilir (Uslu ve Demir, 2023, s. 293). Yüz yüze yapılacak derinlemesine görüşmelerde anahtar kavram ise dinlemektir. Çünkü dinlemek, anlayabilmenin temel koşuludur. Yapılandırılmış, açık uçlu ya da yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruları görüşmeci bireylere yönelten araştırmacı, soru sorma ve cevap alma esasına dayalı olarak görüşmecilerin kendilerini ifade etmelerini dinlemeli, gözlemlemeli ve not almalıdır. Yüz yüze görüşmeler esnasında ses kayıt cihazı, görüntü kaydı yapabilecek dijital materyaller görüşmeci bireylerin rızaları doğrultusunda kullanabilmektedir.

Etnografik araştırma sürecinin ikinci aşaması, araştırmaya konu olan toplumsal grup ya da bireylerle yüz yüz derinlemesine görüşme geçektirebilmektir. Görüşmelerde amaç, görüşme yapılan kimselerin belirli bir konuya ilişkin görüşleri, deneyimleri, yaşamışlıkları hakkında bilgi toplayabilmek, bilinmeyen, konuşulmamış ya da fark edilmemiş verileri keşfedebilmektir (Johnson, 2001, s. 104; Ardahanlıoğlu, 2022, ss. 6, 9; Uslu ve Demir, 2023, s. 294). Derinlemesine görüşme, veri toplayabilmek açısından iletişim ve etkileşimin belirleyici olduğu bir veri toplama yöntemidir. Bu sebeple araştırmacının önyargı, yönlendirme ve sübjektif tutum ve davranışlardan kaçınması gerekmektedir. Görüşmelerde temel unsur soru sormak ve cevabı dinlemektir. Araştırmacının görüşmeler esnasında girişken, istekli ve esnek davranması çok boyutlu veri toplanabilmesi yönüyle önemlidir. Nasıl ve ne tarzında soruların üretildiği ve cevap alındığı bu etkileşim sıradan gelişigüzel sohbet etmek ve konuşmaktan farklı bir yapıya sahiptir. Öyle ki görüşmeciye yöneltilen sorular, görüşmenin seyrine göre yer değiştirilebilmesine karşın görüşme tekniğinde sistematik, anlamlı ve iç tutarlılığı bulunan veri ve veri setleri elde edilebilmektedir (Schegloff, 1990, s. 248).

Soru sorma ya da görüşme aşamasından sonra diğer bir aşama gözlemdir. Gözlem yöntemi, etnografik çalışmalarda genellikle katılımlı gözlem şeklinde kullanılabilir. Gözlem, belirli bir nesne, olay ya da bireylerin belirli bir zaman aralığında incelenmesi, takip edilmesidir. Genellikle görüşme yönteminin yetersiz kaldığı ya da görüşme yoluyla toplanan verilere destek olabilmek amacıyla uygulanan bu yöntem, konuşulmayan, ifade edilemeyen tutum, davranış ve eylemlerin anlaşılması ve öğrenilmesinde işlevsel bir karaktere sahiptir (Barker, Flynn ve Pepper, 2002, s. 2314). Gözlem yönteminden bahsedildiğinde genelde insanların aklına sadece tek bir duyu organı kullanılarak yapılan bir veri toplama işlemi gelebilmektedir. Hâlbuki gözlem veri toplama yönteminde tüm duyu organları kullanılabilir, işitsel, görsel her türlü veri gözlemlenebilmekte ve not

edilebilmektedir. Gözlem, sürekli biçimde değil belirli zaman aralıklarında ve çoğunlukla incelenen toplumsal grubun doğal yaşam alanlarında uygulanabilmektedir. Bu bağlamda düşünülmesi gereken husus, gözlemin katılımsız ve katılımlı şekilde uygulanabilirliğidir. Katılımsız gözlem de grubun içine dâhil olmayan araştırmacı, referans ya da farklı bir gözlemcinin izlenimlerinden yararlanabilmektedir. Katılımlı gözlem tekniğinde araştırmacı daha aktif ve girişken bir role sahip olup, incelediği grubun günlük yaşamına, iş hayatına katılabilmektedir (Rosenbaum, 2005, s. 2; Demir, 2023, s. 92).

Görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılarak yapılan uygulamalı çalışmalarda toplanan verilerin dökümünün sağlanması, okunması ve sınıflandırılması diğer bir aşama olarak ifade edilebilir. Ses kayıt cihazı kullanılarak yapılan görüşmeler kayda alınabileceği gibi doğrudan not alma şekliyle görüşmelerde veriler toplanabilir. Verilerin okunması aşamasında toplanmış veriler tema, içerik, sayı, tekrarlanan kavram, cümle yapıları ve anlamlarına göre sınıflandırılabilir. Bu yönüyle araştırma yapılan konuyla ilgili bütüncül bir bakış açısı geliştirilebilmektedir. Örnek vermek gerekirse Antalya'da Tahtacılar grubu üzerine kültür ve toplumsal değişme bağlamında bir çalışma yapıldığını varsayalım. Tahtacıların inanç, gelenek, değer ve kimliklerine yönelik görüşme yapan bir araştırmacının farklı konular hakkında yöneltilen soruların cevaplarını, anlamları yorumlaması ve sınıflandırması bu duruma örnek verilebilir.

Bu sınıflandırma yapıldıktan sonra etnografik araştırmanın en önemli aşamalarından birisine geçilmektedir ki bu aşama raporlaştırma ya da sonuç kısmıdır. Raporlaştırma kısmı yazılırken bulguların, çalışmanın temel problemi ya da alt problemlerine cevap verebilmesi sorgulanabilmektedir (Schensul ve LeCompte, 1999, s. 272). Nitekim çalışmanın sayıltılarının ne derece doğrulanabildiği, geçerli mi yoksa yetersiz mi olduğu değerlendirilmelidir. Bu bakımdan araştırmanın raporlaştırma bölümü yazılırken bulguların sonuçları rakamla, sayıyla ya da sözel ifadelerle tekrarlanmamalı, bu konuda yapılmış diğer çalışmalarda nasıl bir sonuca ulaşıldığı ve mevcut araştırmanın sonuçlarının ne anlam ifade ettiği belirtilmelidir. Raporlaştırma kısmı, bulguların yorumlanması ve tartışılmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla etnografik çalışmalar uzun bir veri toplama süreci ve veri analiz sürecini içinde barındıran kültür analizi uygulamalarıdır. Etkileşim ve güçlü iletişime dayalı bir araştırma deseni olan etnografi, içerisinde farklı veri toplama araçlarını barındırabilmektedir. Etnografik araştırma sürecinin birden çok yöntemi bulunmaktadır. Görsel materyallerin ya da işitsel materyallerin analiz edilmesi gerekli durumlarda konuyla ilgili arşiv ve resimlerin tasnif edilmesi ve ses kayıtlarının analiz edilmesi gibi farklı süreçler de etnografik araştırma sürecinde ortaya çıkabilmektedir.

2.4. Etnografik Araştırmanın Avantaj ve Dezavantajları

Etnografik araştırmalar bir kültürü anlamaya odaklı olduğundan bu çalışmaların konusu kültürü yayanlar, kültürden etkilenenler ve kültürel grubun mensupları olabilmektedir. Etnografik çalışmalarda söz konusu olan bir grubun kültürüdür. Düşünülmesi gereken husus kültür kavramının kendisidir. Nitekim kültür ölçülemeyecek, sayılamayacak bir unsurdur. Bu yönüyle kültür anlaşılabilir, gözlemlenebilir ve yorumlanabilir bir kavramdır (Demir, 2023, s. 88).

Etnografik çalışmalarda veriler birden fazla veri toplama aracıyla toplanabilmektedir. Bu durum çalışmaların içerik, geçerlik ve inandırıcılık bakımından güçlü olabilmesini sağlamaktadır. Etnografik çalışmalarda araştırmacının iletişim kurma, sorumluluk üstlenme, çalışmaya yön verme bağlamında önemli işlevleri bulunmaktadır. Görüşmeler esnasında yöneltilen sorulara kaçamak cevap veren, gerçekleri gizlemeye çalışan görüşmeciler bulunduğu araştırmacı gözlem tekniği, iletişim kabiliyeti, ses tonu ve tutumlarıyla bir takım düşünce ve görüşlerin ortaya çıkmasını sağlayabilmektedir (Berg, 2001, s. 140). Bu durumun yanı sıra etnografik çalışmalar araştırmacıya esnek ve çok boyutlu veri setleri toplayabilme olanağı tanıyan özgürleştirici çalışmalardır. Diğer bir söyleyişle araştırmacının veri toplama aşamasında zaman ve mekân sınırlaması bulunmamaktadır. Etnografik çalışmalarda verilerin analiz edilme sürecinde de standart ve belirli kurallara bağlı bir teknik bulunmamaktadır. Nitekim etnografik çalışmalarda araştırmacı veri toplama araçları ve veri analiz biçimlerini kullanma bağlamında bizzat özgürdür. Dolayısıyla etnografik çalışmalarda araştırmacı zengin verileri esnek ve özgün bir yaratıcılıkla analiz edebilmektedir (Strauss, 1987, ss. 7,12).

Etnografik çalışmalarda belirli bir toplumun değerleri, yaşam tarzı ve anlam dünyası anlaşılmaya çalışıldığından mahalli karakter taşımaktadır. Bu sebeple etnografik desenli bir bilimsel çalışmada genelleme yapılabilmesi uygun değildir. Etnografik desenli çalışmalar, kültür analizi esasına bağlı olduğundan bir toplumun sembol, anlam, meslek, inanç ve değerlerine yönelik kapsamlı,

çok boyutlu ve zengin veri setleri elde edilmesini sağlaması bakımından araştırmaya katkı sunabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 68).

Etnografik desenli çalışmaların araştırmacıya ve bilimsel projeye sağladığı artılar kadar eleştirilen yönleri de bulunmaktadır. Etnografik desenli çalışmalarda veri toplama süreci uzun zaman olması yönüyle eleştirilebilmektedir. Bir toplumun yaşam tarzı ve kültürünü anlayabilmek için o grupların üyeleriyle günlerce ve haftalarca vakit geçirmek gerekebilmektedir (Marshall ve Rossman, 1989). Bu durumun yanında araştırmacı bireyin gruba vakit geçirebilmesi ve grubun üyelerini tanıyabilmesi için kendisinin araştırmaya konu grup tarafından benimsenmesi ve kabul görmesi gerekmektedir. Araştırmacının görüşme ve gözlem tekniklerini kullanımında tarafsız ve nötr değerli pozisyonda bulunması önemlidir. Öyle ki gözlem ve görüşmelerin önyargılı, taraflı bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda çalışmada etik ve geçerlik yönünden sorunlar oluşabilmektedir (Guion vd., 2001, s. 3).

Etnografik desenli çalışmalarda kimi durumlarda araştırmacı mesleğini ve açık kimliğini saklamak zorunda kalabilmektedir. Bu durumun çalışmanın etik boyutu açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir (Uslu ve Demir, 2023, s. 297). Etnografik desenli çalışmanın eleştirilen bir yönü de araştırmacının pozisyonuyla ilgilidir. Kültürünü incelediği gruba uzun süre zaman geçiren bir araştırmacının gözlem ve görüşme yöntemlerini kullanma noktasında objektif bir tutum takınmayacağı düşünülebilir. Nitekim verilerin objektif bir şekilde toplanması bunun yanında toplanmış verilerin öznel bir biçimde anlaşılması betimlenmesi ve yorumlanması gerekmektedir.

2.5. Etnografik Araştırmalarda Araştırmacının Rolü

Etnografik çalışmaların kurgulanması, veri toplama yöntemlerinin geliştirilmesi ve analizinde araştırmacının önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bir toplumun kültürünü, geleneklerini, sosyal alışkanlıklarını analiz etmek isteyen bir araştırmacının o grubun üyeleriyle konuşması, tartışması, etkileşim sağlaması, anlaşabilmesi aşamaları oldukça önemlidir. Nitekim bu aşamaların gerçekleşmesi toplumsal gerçekliğin inşa edilmesi anlamını taşıyabilmektedir (Günbayı, 2020, s. 45).

Hem nitel hem nicel çalışmalarda araştırmacının olay, durum ve bireylere karşı tarafsız davranması gerekmektedir. Bu tutum ve bakış açısı verilerin nötr bir şekilde toplanabilmesini tesis ederken toplanan verilere farklı fikir, düşünce ve ideolojilerin empoze edilmesinin de önüne geçebilmektedir (Hertz, 1997). Etnografik araştırmacı sabırlı, doğal çevreye odaklanmış, girişimci ve uzlaşmacı bir tutum izlemelidir. Gözlemlenen durum, nesne ya da bireylerle ilgili olarak önyargı, politik, etnik, dinsel söylem ve görüş paylaşmaktan kaçınılmalıdır. Aksi takdirde araştırmacı bireyin gözlemlendiği birey ya da gruba konuşabilmesi, tartışabilmesi, anlama ve etkileşim kurabilmesi güç olabilecektir.

Araştırmacı bireyin incelemek ve gözleme tabi tutmak istediği sosyal grup öteki olarak görülen dışlanmış ve yabancılaştırılmış bir sosyal grup ise referans yoluyla görüşme ve iletişim sağlayabilmesi daha sağlıklı sonuçlar verebilir. Görüşme ve katılımlı gözlem yapılması düşünülen grubun arasına dâhil olabilmek için grup tarafından kabul görmek ve benimsenmek gerekebilmektedir. Bunun yolu da araştırmacı bireyin gruba sağlıklı iletişim kurabilmesinde saklıdır (Stoddart, 1986). Araştırmacının yanlış anlaşılmaya olanak vermeyecek şekilde öğrenmek kadar öğrendiğinden daha çok şeyi bilmesi icap edebilmektedir. Etnografik alan araştırmalarında araştırmacı izleme, dinleme ve öğrenme aşamalarına özen göstermelidir (Berg, 2001, s. 153). Etnografik araştırmacıların doğrudan birincil temel kaynaklarla ilgilenmesi daha doğrusu mekân ve doğal yaşam alanına odaklanması daha işlevsel veriler toplanmasını sağlayabilmektedir.

Wolcott (1999, s. 19) etnografik alan araştırmacılarıyla ilgili çıkarımı bu bağlamda değerlidir.

Birinci etnografik araştırmacı: Alan araştırması yapmak için nereye gidiyorsun?

İkinci etnografik araştırmacı: Henüz, bilmiyorum.

Birinci etnografik araştırmacı: Peki, ne çalışacaksın?

İkinci etnografik araştırmacı: Gittiğim yere bağlı.

Dolayısıyla etnografik araştırmayı doğal yaşam alanı, çevreden farklı düşünmek oldukça zordur. Etnografiyi insanların yazılı olmayan yönleri ve durumlarının betimlenmesi şeklinde tarif eden Wolcott (1999) esasen etnografiyi kültürün biçimlerini anlama, betimleme sanatı olarak

değerlendirmektedir (Wolcott, 1999, s. 9). Kültürün görünüm biçimleri, artefakt olarak ifade edilebilir (Günbayı, 2020, s. 18). Artefaktlar davranışsal, sözel ve fiziksel olarak üç farklı biçimde yorumlanabilir. Bu bağlamda alan araştırması yapan bir bilim insanının incelediği toplumsal grubun yemek yeme biçimini, sofraya oturma şeklini, ibadet şeklini, ibadet ederken neler söylediklerini, düşünlerini, eğlence kültürünü, yas ve matem dönemlerini araştırabilir. İncelenen sosyal grubun yemek yeme ve sofraya oturma şekli davranışsal artefaktır. Eğlence kültüründe mani söylemesi, türkü yakması sözel artefaktır. Sonuç olarak araştırmacının etnografik çalışmada uyguladığı sistem kültürün görünüm biçimlerini yansıtmak, anlatmak ve yorumlayabilmektir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada etnografi kavramı, etnografik çalışmanın ne anlam ifade ettiği, araştırma süreci hakkında nitel betimsel bir tarama yapılmıştır. Alanyazın incelendiğinde etnografik çalışma deseni, bu çalışma deseninin nasıl ve ne şekilde yürütülebileceği konusunda eksiklik olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmanın teorik ve düşünsel bağlamda literatüre katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Alanyazında etnografi olarak kullanılan bu nitel çalışma deseni, Türkçe’de “kültür analizi” olarak ifade edilmektedir. Bu konuda düşünülmesi gereken husus, etnografinin bir veri toplama yöntemi olmadığıdır. Nitekim etnografi nitel bir araştırma deseni ya da betimsel bir araştırma türüdür. Bu nitel desen hermenötik ilgiye dayalı, anlama ve yorumlama temelli çalışmalarda tercih edilebilmektedir.

Etnografik çalışmalar yani “kültür analizi” deseni, doğrudan katılımlı gözlem içeren çalışmalarda tercih edildiğinden etnografik desen içinde alan çalışmaları, katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme ve yaşam öyküsü (tanıklık) yöntemlerini içerebilmektedir. Kültürün ve oluşturduğu ortak anlayışı betimlemeyi amaçlayan bu araştırma deseninin tarihsel kökeni kültürel antropolojiye dayanmaktadır. Türkiye açısından incelendiğinde etnografik çalışmaların 2000’li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başladığı söylenebilir. Şubat 2023 itibariyle Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tez havuzunda yapılan incelemede etnografi konulu 99 adet yüksek lisans tezi ve 47 adet doktora tezi üretildiği görülmüştür. Etnografi konulu çalışmaların 2014-2015 yılları sonrasında ağırlıklı olarak tercih edildiği anlaşılmakla beraber, sosyoloji, antropoloji, halkla ilişkiler, dil bilim, kamu yönetimi, eğitim ve öğretim, gazetecilik, sanat tarihi, radyo ve televizyon, halkbilim, turizm, şehircilik alanlarında üretildiği görülmektedir. Alana teorik, sosyolojik ve kültürel yönden katkı sağlayan etnografik çalışmalar ötekileştirilen ve yabancılaştırılan bazı sosyal grupların keşfedilmeyen yönlerini ortaya çıkarabilmekte, alana yeni, çeşitli ve farklı bulgular yansıtabilmektedir. Bu çalışmada etnografinin kavramsal, uygulama yönleri hakkında bilgiler verilerek alan yazına destek ve katkı sunmak amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Akcan, F. (2016). *Eğitimde etkili bir okul değişimi için okul liderliği: Okul liderliğine ilişkin bir temellendirilmiş kuram çalışması* (Tez No. 436735) (Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akçaoğlu, A. (2022). Etnografik araştırmalara ilişkisel sosyolojinin katkıları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 25(3), 415-431.
- Akın, M. (2020). Etnografi yöntemler, zihin ve kullanıcı günlük haritaları: Spor sektöründe kullanıcı deneyimi araştırması. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 141-156.
- Ardahanlıoğlu, B. (2022). Nitel araştırmalarda online derinlemesine görüşme tekniği ile veri toplama: Bir lisansüstü tez örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 1-12.
- Atkinson, P. (2014). *For ethnography*. CA: Sage.
- Atkinson, P. ve Hammersley, M. (1994). Etnography and participant observations. N. Denzin ve Y. Lincoln (Ed.), *Handbook of qualitative research* (s. 248-261) içinde. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Barker, K. N. ve Flynn, E. A. ve Pepper, G.A. (2002). Observation method of detecting medication errors. *American journal of Health-System Pharmacy*, 59(23), 2314-2316.
- Berg, B. L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences. Fourth edition*. Boston: Allyn and Bacon Publishing
- Brewer, J. (2000). *Ethnography*. McGraw-Hill Education (UK).
- Burgess, R. G. (1991). Keeping field notes. In R.G. Burgess (Ed.) *Field research: A sourcebook and field manual* (s.191-194) içinde. New York: Routledge.
- Cooper, H. M. (1998). *Synthesizing research: A guide for literature reviews*. New York, NY, USA: Sage.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry research design, choosing among five approaches. Second edition*. California: SAGE.
- Demir, E. (2023). *Abdallar üzerine etnografik bir alan araştırması: Antalya Abdalları, kültür, kimlik ve toplumsal değişme* (Tez No. 804655) (Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demir, E. (2024). Sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleri üzerine betimsel bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(46), 313-328.
- Denzin, N.K. (1989). *Interpretive biography*. CA: SAGE.
- Gobo, G. (2008). *Doing ethnography*. CA: Sage.
- Gobo, G., ve Marciniak, L. T. (2016). Ethnography. D. Silverman (Ed.), *Qualitative research* (s. 103-124) içinde. CA: SAGE.
- Guion. L. A. (2001). *Triangulation: Establishing the validity of qualitative studies*. University of Florida cooperative Extension Service. EDIS: Institute of Food and Agricultural Sciences.
- Gunbayı I. (2014). Job Stressors and their effects on academic staff: A case study. *International Journal on New Trends in Education & Their Implications*. 5(4), 58-73.
- Gunbayı, I. (2020). Knowledge-constitutive interests and social paradigms in guiding mixed methods research (MMR). *Journal of Mixed Methods Studies*. 1, 44-56. [Online] www.jomesonline.com DOI: 10.14689/jomes.2020.1.3.
- Güllüpinar, F. ve Özkan, Ö. (2021). Etnografik mülakatın imkân ve sınırlılıkları üzerine: Konumsallık, etik ve inşaa sorunları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 54, 11-40.
- Günbayı, İ. (2019). Nitel araştırmada veri analizi: tema analizi, betimsel analiz, içerik analizi ve analitik genelleme. Erişim adresi (03.02. 2020): <http://www.nirvanasosyal.com/h-392-nitel-arastirmada-veri-analizi-tema-analizi-betimsel-analiz-icerik-analizi-ve-analitik-genelleme.html>.

- Günbayaı, I., ve Sorm, S. (2018). Social paradigms in guiding social research design: The functional, interpretive, radical humanist and radical structural paradigms. *Online Submission*, 9(2), 57-76.
- Hertz, R. (1997). *Introduction: Reflexivity and voice*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Johnson, J. M. (2001). In depth interview. Jaber F. Gubrium, J. A. Holstein (Ed.), *The Sage Handbook of Interview Research: The Complexity of the craft* (s. 103-121) içinde. London: SAGE Publications.
- Leininger, M.M. (1985). *Qualitative research methods in nursing*. Orlando, FL: Grune & Srtatton.
- Marshall, C. ve Rossman, G. B. (1989). *Designing qualitative research*. Newbury Park, SAGE Publications.
- Murdock, G.P. (1943). Bronislaw Malinowski. *American Anthropologist*, 3(1), 441-451.
- Rosenbaum, P. L. (2005). Observational study, B. S. Everitt, D. C. Howell (Ed.), *Encyclopedia of statistics in Behavioal Science* (s. 1451-1462) içinde. Chichester: John Wiley & Sons Publishing.
- Schegloff, E. A. (1990). Interactional troubles in face-to-face survey interviews: Comment. *Journal of the American Statistical Association*, 85(409), 248-250.
- Schensul, J. J., ve LeCompte, M. D. (1999). *Designing and conducting ethnographic research*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.
- Spradley, J.P. (1979). *The ethnographic interview*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Stoddart, K. (1986). The presentation of everyday life. *Urban Life* 15(1), 103-121.
- Strauss, A.L. (1987). *Qualitative analysis for social scientist*. UK: Cambridge Universty Press.
- Uslu, F. ve Demir, E. (2023). Nitel bir veri toplama tekniği: Derinlemesine görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 289-299.
- Weppner, R.S. (1977). *Street ethnography*. Beverley Hills: CA, SAGE.
- Wolcott, H.F. (1999). *Ethnography: A way of seeing*. CA:Altamira.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zigarmi, D. ve Zigarmi P. (1980). The psychological strasses of ethnographic research. *Education and Urban Society*, 12(3), 291-322.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Yazarın çıkar çatışması olmamıştır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir.